

30 Ιουνίου, 1993

[ΠΙΚΗΣ, ΝΙΚΗΤΑΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Δ/στές]

ΛΑΜΠΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ,

Εφεσείων,

ν.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΤΖΙΗ,

Εφεσίβλητου.

(Πολιτική Έφεση Αρ. 8019)

Μαρτυρία — Εξωγενής μαρτυρία για αντίκρουση τού περιεχομένου γραπτής απόδειξης εισπραξης χρημάτων — Προσάχθηκε χωρίς ένσταση — Από τα δικόγραφα διαφαινόταν ότι το μόνο επίδικο θέμα ήταν η ορθότητα της γραπτής απόδειξης εισπραξης — Ορθά έγινε αποδεκτή από το πρωτόδικο Δικαστήριο.

5

Απόδειξη — Βάρος της απόδειξης — Είναι εντελώς άσχετο με το θέμα της αξιοπιστίας των μαρτύρων — Δεν μπορεί να αναγνωρίζεται αφετηριακό προβάδισμα σε οποιαδήποτε μαρτυρία ανάλογα με το ποιος φέρει το όποιο βάρος απόδειξης.

Αξιοπιστία μαρτύρων — Είναι άσχετη με τους κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης και την απόσεισή του — Δεν μπορεί να αναγνωρίζεται αφετηριακό προβάδισμα σε οποιαδήποτε μαρτυρία ανάλογα με το ποιος φέρει το όποιο βάρος απόδειξης.

10

Με γραπτή συμφωνία, ο εφεσίβλητος, σαν εργολάβος οικοδομών, είχε αναλάβει την επιδιόρθωση της κατοικίας του εφεσείοντα έναντι του ποσού των ΛΚ 4.500, εργασία την οποία ο εφεσίβλητος εκτέλεσε μαζί με επιπλέον εργασία αξίας ΛΚ 1.000. Το μόνο επίδικο θέμα στην αγωγή, που ο εφεσίβλητος κίνησε εναντίον του εφεσείοντα, ήταν κατά πόσο ο εφεσείων είχε εξοφλήσει την οφειλή του στον εφεσίβλητο. Συγκεκριμένα, το ερώτημα ήταν κατά πόσο μια γραπτή απόδειξη εισπραξης, για ποσό ΛΚ 1.520, που ο εφεσίβλητος υπόγραψε για εξόφληση του διατακτικού αρ. 4 που είχε εκδώσει ο αρχιτέκτονας, απεικόνιζε τα πραγματικά γεγονότα. Ο εφεσίβλητος ισχυρίστηκε ότι είχε εισπράξει μόνο ΛΚ 520, και ότι είχε αναγράψει το ποσό των ΛΚ 1.520 πάνω στην απόδειξη, διότι είχε εισπράξει προηγουμένως διάφορα ποσά έναντι του διατακτικού συμποσούμενα σε ΛΚ 1.000 εκδίδοντας τις

25

5 σχετικές αποδείξεις, και αφού ο εφεσείων τον είχε διαβεβαιώσει ότι θα κατέστρεφε τις αποδείξεις αυτές. Αντίθετα, ο εφεσείων ισχυρίστηκε ότι από το σύνολο των αποδείξεων φαινόταν ότι είχε καταβληθεί στον εφεσίβλητο συνολικά ποσό ΛΚ 5.500, που αντιπροσώπευε το σύνολο της οφειλής του προς τον εφεσίβλητο. Ενώπιον του πρωτόδικου Δικαστηρίου προσάχθηκε προφορική μαρτυρία και από τις δύο πλευρές σχετικά με την ορθότητα ή όχι της επίδικης γραπτής απόδειξης είσπραξης χρημάτων, χωρίς οποιαδήποτε ένσταση. Στην απόφασή του το πρωτόδικο Δικαστήριο, αφού αποφάνθηκε ότι ήταν επιτρεπτή η αποδοχή εξωγενούς μαρτυρίας για την αντίκρουση του περιεχομένου της γραπτής απόδειξης, προχώρησε στην αξιολόγηση της ενώπιόν του μαρτυρίας, αποδέχθηκε σαν αληθινή την μαρτυρία του εφεσίβλητου, και εξέδωσε απόφαση υπέρ του για ΛΚ 1.000. Κατ' έφεση, ο εφεσείων πρόβαλε διάφορους λόγους για να στηρίξει τον ισχυρισμό του ότι η αξιολόγηση της μαρτυρίας από το πρωτόδικο Δικαστήριο ήταν εσφαλμένη.

Αποφασίσθηκε ότι:

- 20 (α) Εφόσον με βάση τα δικόγραφα η ορθότητα ή μη της γραπτής απόδειξης είσπραξης χρημάτων ήταν ουσιαστικά το μόνο επίδικο θέμα και εφόσον κατά την ακρόαση είχε προσαχθεί η προφορική μαρτυρία χωρίς ένσταση από οποιαδήποτε πλευρά, ορθά είχε γίνει αποδεκτή από το πρωτόδικο Δικαστήριο εξωγενής μαρτυρία για την αντίκρουση του περιεχομένου της γραπτής απόδειξης.
- 25 (β) Οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης και την απόσεισή του είναι εντελώς άσχετοι με την αξιοπιστία των μαρτύρων. Κατά την απόφαση ως προς το ποια μαρτυρία είναι αξιόπιστη, δεν μπορεί να αναγνωρίζεται αφετηριακό προβάδισμα σε οποιαδήποτε μαρτυρία ανάλογα με το ποιος φέρει το όποιο βάρος απόδειξης. Στην προκειμένη περίπτωση, το πρωτόδικο Δικαστήριο είχε ορθά αξιολογήσει την ενώπιόν του μαρτυρία και δεν συνέτρεχε οποιοσδήποτε λόγος για επέμβαση από το Εφετείο.

Η έφεση απορρίφθηκε με έξοδα.

35 *Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:*

Polycarrou v. Polycarrou (1982) 1 C.L.R. 182·

Charalambous v. Republic (1985) 2 C.L.R. 97·

Kades v. Nicolaou (1986) 1 C.L.R. 212.

Agariou v. Panayiotou (1988) 1 C.L.R. 257.

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος v. Χατζηνέστορος (1990) 1 Α.Α.Δ. (Α) 41.

Παπανδρέου v. Τύλληρου (1992) 1 Α.Α.Δ. 157.

Έφεση.

5

Έφεση από τον εναγόμενο κατά της απόφασης του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας (Φωτίου, Ε..Δ.) που δόθηκε στις 13.11.89 (Αρ. Αγωγής 9650/87) με την οποία επιδικάστηκε ποσό £1.000 υπέρ του ενάγοντος ως υπόλοιπο οφειλόμενου ποσού για επιδιορθώσεις στην κατοικία του εφεσεύοντα.

10

Α. Σκορδής, για τον εφεσεύοντα.

Γ. Μηχανικός, για τον εφεσίβλητο.

Cur. adv. vult.

ΠΙΚΗΣ, Δ.: Την απόφαση του Δικαστηρίου θα δώσει ο δικαστής Γ. Κωνσταντινίδης.

15

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ.: Ο εφεσίβλητος (ενάγων) με γραπτή συμφωνία ανάλαβε, ως εργολάβος οικοδομών, να επιδιορθώσει την κατοικία του εφεσεύοντα (εναγομένου) έναντι του ποσού των £4.500. Με μή αμφισβητηθείσα την πλήρη εκτέλεση της συμφωνηθείσας εργασίας όπως και επιπλέον εργασίας αξίας £1.000 το επίδικο ζήτημα ήταν αν ο εφεσεύων εξόφλησε ή όχι τις οικονομικές του υποχρεώσεις.

20

Ο εφεσίβλητος είχε υπογράψει απόδειξη είσπραξης από τον εφεσεύοντα ποσού £1.520 προς εξόφληση αντίστοιχου διατακτικού (διατακτικό αρ. 4) του αρχιτέκτονα. Το άθροισμα από την πρόσθεση αυτού του αριθμού στα ποσά τα οποία ήταν παραδεκτό ότι είσπραξε ο εφεσίβλητος ήταν £5.500, ποσό δηλαδή ίσο προς τη συνολική οφειλή του εφεσεύοντα.

25

Ο ισχυρισμός που στήριξε την αξίωση του εφεσίβλητου ήταν απλός. Υποστήριξε πως η απόδειξη είσπραξης του ποσού των £1.520 δεν απέδιδε την πραγματικότητα. Είχε προπληρωθεί τμηματικά £1.000 έναντι του διατακτικού. Η απόδειξη εκδόθηκε για £1.520 ενώ είσπραξε μόνο £520, μετά τις διαβεβαιώσεις του εφεσεύ-

30

οντα ότι θα κατέστρεφε τις αποδείξεις που είχαν ήδη εκδοθεί για το προπληρωθέν ποσό των £1.000.

5 Το πρωτόδικο Δικαστήριο δέχθηκε την εκδοχή του εφεσίβλητου, απέρριψε την αντίθετη του εφεσείοντα και εξέδωσε απόφαση για £1.000 υπέρ του πρώτου. Αντικείμενο της έφεσης είναι η ορθότητα της απόφασης αυτής.

10 Το πρώτο ζήτημα που πρέπει να εξεταστεί αναφέρεται στην ορθότητα της καθοδήγησης του Δικαστηρίου ως προς τις αρχές που διέπουν την προσαγωγή εξωγενούς μαρτυρίας προς αντίκρουση του περιεχομένου γραπτής απόδειξης είσπραξης χρημάτων. Δεν είχε εγερθεί τέτοιο ζήτημα πρωτοδικώς. Δεν έγινε επίκληση στην υπεράσπιση οποιασδήποτε μορφής κωλύματος. Αντίθετα, αφού ο εφεσείων παρέθεσε τη δική του εκδοχή ως προς τα γεγονότα κάλεσε τον εφεσίβλητο, όπως σημειώνεται στην έκθεση αιτιώσεως, “σε 15 αυστηρή απόδειξη των ισχυρισμών του”. Ακολούθησε η προσαγωγή της μαρτυρίας. Αφορούσε στο μόνο επίδικο ζήτημα όπως αυτό προσδιορίστηκε με τις γραπτές προτάσεις. Αν, δηλαδή, η απόδειξη πληρωμής απέδιδε την πραγματικότητα. Η μαρτυρία για τον εφεσίβλητο προσάχθηκε χωρίς ένσταση. Ο εφεσείων προσήγαγε τη δική του μαρτυρία πάνω στο ίδιο θέμα. Όπως προκύπτει δεν αναπτύχθηκαν σε οποιοδήποτε στάδιο επιχειρήματα για κάποιας μορφής αδυναμία λύσης της διαφοράς με γνώμονα τα γεγονότα όπως αυτά θα προέκυπταν από την αξιολόγηση της μαρτυρίας που προσάχθηκε.

25 Παρόλα αυτά, ο πρωτόδικος Δικαστής εκρινε ορθό να αναφερθεί στις αρχές που διέπουν το θέμα. Παρέθεσε εκτεταμένα αποσπάσματα από τους Halsbury’s Laws of England 4η έκδοση, Τόμος 12 σελ. 643 παράγραφος 1516 και Chitty on Contracts 25η έκδοση (Γενικές Αρχές) σελ. 792, παράγραφος 1421. Το σχετικό με το συζητούμενο θέμα μέρος τους συνοψίζεται στη γενική θέση ότι η απόδειξη είσπραξης χρημάτων δεν συνιστά αμάχητη αλλά μόνο εκ 30 πρώτης όψεως απόδειξη πως τα χρήματα πράγματι πληρώθηκαν και πως είναι επιτρεπτή η προσαγωγή προφορικής μαρτυρίας για θεμελίωση ισχυρισμού πως το ποσό που αναφέρεται στην απόδειξη ή μέρος του, δεν πληρώθηκε. Στην πρωτόδικη απόφαση σημειώθηκαν και τα ακόλουθα:-

“Από άποψης Κυπριακών αποφάσεων, αρκούμαι ν’ αναφερθώ στην υπόθεση *Πολυκάρπου ν. Πολυκάρπου* (1982) 1 Α.Α.Δ. 182 σελίδες 190-192”.

Ο δικηγόρος του εφεσεύοντα εισηγήθηκε πως στην υπόθεση αυτή αποφασίστηκε πως τέτοια εξωγενής μαρτυρία θα μπορούσε να προσαχθεί μόνο εφόσον πληρούνταν συγκεκριμένες προϋποθέσεις και πως η παράλειψη του πρωτόδικου Δικαστηρίου να εξετάσει αν συνυπήρχαν οι προϋποθέσεις αυτές στην παρούσα περίπτωση, θα πρέπει να οδηγήσει στον παραμερισμό της απόφασης. 5

Στην υπόθεση *Polycarpou v. Polycarpou* (1982) 1 C.L.R. 182 ήταν η ομόφωνη απόφαση του Εφετείου πως ορθά κρίθηκε η υπόθεση πάνω στη βάση της προφορικής μαρτυρίας που προσάχθηκε εφόσον ο ίδιος ο εφεσείων είχε, με δική του πρωτοβουλία, προσάξει τέτοια μαρτυρία καθιστώντας έτσι το θέμα της ορθότητας του περιεχομένου της σύμβασης ως προς το πληρωθέν ποσό, επίδικο. Η αναφορά από το δικαστή Γ.Μ. Πική, μεταξύ άλλων, στην εξάρτηση του επιτρεπτού της προσαγωγής εξωγενούς μαρτυρίας από την εκ πρώτης όψεως δημιουργία αμφιβολίας ως προς την ορθότητα της γραπτής σύμβασης αναφορικά με το συμφωνηθέν αντάλλαγμα, αποτελούσε παρατήρηση την οποία ο δικαστής Δ. Στυλιανίδης δεν συμμερίστηκε. Ο δικαστής Α. Λοΐζου απέφυγε να εκφράσει άποψη πάνω στο θέμα εφόσον, κάτω από οποιαδήποτε αντίκρουση του Νόμου, η μαρτυρία ήταν αποδεκτή. 10
15
20

Οι χειρισμοί που έγιναν στην παρούσα υπόθεση καθιστούν περιττή τη συζήτηση ως προς τη γενικότερη αρχή. Έχουμε συνοψίσει αυτούς τους χειρισμούς. Ούτως ή άλλως ορθά το πρωτόδικο Δικαστήριο επέλυσε τη διαφορά συνεξετάζοντας και την προφορική μαρτυρία που και οι δυο πλευρές προσήγαγαν σε σχέση με το επίδικο ζήτημα που προέκυπτε από την αντιπαραβολή των εγγράφων προτάσεων. 25

Οι υπόλοιποι λόγοι αναφέρονται, ουσιαστικά, στον τρόπο με τον οποίο αξιολογήθηκε η προφορική μαρτυρία. Σύμφωνα με τον πρώτο, ενώ το πρωτόδικο Δικαστήριο δέχτηκε ότι χρειαζόταν “υψηλότερος βαθμός πιθανοτήτων” μια και προβλήθηκε ισχυρισμός για απάτη, στο τέλος “πιθανολόγησε υπέρ του ενάγοντα”. 30

Το πρωτόδικο Δικαστήριο σημείωσε πως θα εξέταζε τη μαρτυρία έχοντας υπόψη πως ο ενάγων όφειλε να αποδείξει “κάποιο υψηλότερο βαθμό πιθανοτήτων παρά σε μια συνηθισμένη πολιτική αγωγή”. Δεν χρειάζεται να ασχοληθούμε με το αν η αγωγή δεν ήταν συνηθισμένη για το λόγο που δόθηκε ή αν, στην ουσία, είχε ως απλό αντικείμενο τις αντίθετες εκδοχές των διαδίκων ως προς τη πληρωμή του ποσού των £1.000. Φαίνεται όμως πως χρειάζεται να εξηγηθεί και με αυτή την ευκαιρία ότι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης και την απόσχιση του, είναι εντελώς άσχετοι 35
40

με την αξιοπιστία των μαρτύρων. Κατά την απόφαση ως προς το ποιά μαρτυρία είναι αξιόπιστη, δεν μπορεί να αναγνωρίζεται αφηρητικό προβάδισμα σε οποιαδήποτε από αυτές ανάλογα με το ποιός φέρει το όποιο βάρος απόδειξης. [Βλ. *Charalambous v. Republic* (1985) 2 C.L.R. 97, *Kades v. Nicolaou and Another* (1986) 1 C.L.R. 212, *Agariou v. Panayiotou* (1988) 1 C.L.R. 257, *Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ν. Νέστορα ΧατζηΝέστορος* (1990) 1 Α.Α.Δ. 41, *Γεώργιος Παπανδρέου ν. Αντρέα Κωστή Τύλληρου* (1992) 1 Α.Α.Δ. 157].

Στο τέλος, το συμπέρασμα του πρωτόδικου Δικαστηρίου ως προς την απόσχιση του βάρους απόδειξης που έφερε ο εφεσίβλητος, στηρίχτηκε στα συγκεκριμένα ευρήματα στα οποία κατέληξε μετά την εξονυχιστική εξέταση της μαρτυρίας. Στην παρούσα υπόθεση, η σύμπλεξη, για να δανειστούμε τον όρο που χρησιμοποίησε ο δικαστής Σόλων Νικήτας στην *Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας ν. Νέστορος ΧατζηΝέστορος* (ανωτέρω) της αξιοπιστίας των μαρτύρων με το βάρος απόδειξης, για την οποία εν πάση περιπτώσει, ο λογικά παραπονούμενος θα μπορούσε να ήταν ο εφεσίβλητος, δεν επέδρασε στην αξιολόγηση της μαρτυρίας.

Το πρωτόδικο Δικαστήριο που είχε την ευκαιρία να παρακολουθήσει τους μάρτυρες, για τους λόγους που εξήγησε, δεν είχε ενδοιασμό πως ο εφεσίβλητος και ο γαμπρός του που, κατά τη μαρτυρία του, ήταν παρών στην κρίσιμη συνάντηση της εξόφλησης του διατακτικού 4, έλεγε την αλήθεια και πως ο εφεσείων έλεγε ψέματα. Από τη λεπτομερή αιτιολόγηση της πρωτόδικης απόφασης μπορεί να γίνει, στο σημείο αυτό, ιδιαίτερη μνεία στο γεγονός ότι η πληρωμή των £1.000 πριν από την έκδοση του διατακτικού 4 ακολούθησε την εξόφληση των προηγούμενων διατακτικών έτσι που αν ήταν ορθή η εκδοχή του εφεσείοντα, να μη αντικρύζεται αυτή η πληρωμή με οποιοδήποτε άλλο διατακτικό. Το πρωτόδικο Δικαστήριο δέχτηκε πως ο εφεσίβλητος είχε, όπως συνέβη και στην περίπτωση άλλου διατακτικού, προεισπράξει έναντι του διατακτικού 4 το ποσό των £1.000 για το οποίο και εξέδωσε χωριστές αποδείξεις και πως, όταν εκδόθηκε το πιστοποιητικό 4 ενώ εισπραξε το υπόλοιπο των £520, σημειώθηκε στην απόδειξη που εκδόθηκε το σύνολο του ποσού γιατί, όπως του είπε ο εφεσείων, “κάθε φορά εξοφλούσαν το διατακτικό”. Ο εφεσίβλητος, σύμφωνα με την απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου, συμφώνησε μετά την κατηγορηματική διαβεβαίωση του εφεσείοντα πως θα κατέστρεφε τις αποδείξεις που είχαν εκδοθεί για τις προηγούμενες πληρωμές.

Ακούσαμε με προσοχή την επιχειρηματολογία για τον εφεσείοντα ως προς τις, κατά την άποψή του, αδυναμίες της πρωτόδικης απόφασης. Υποστηρίχτηκε πως, στα πλαίσια του συνόλου της

μαρτυρίας, πτυχές της οποίας επισημάνθηκαν στους λόγους έφεσης, η έκδοση του τελικού λογαριασμού από τον αρχιτέκτονα που εμφάνιζε ως εξοφληθέν όλο το ποσό με την εξαίρεση της κράτησης του 2%, η διαφορά στη μαρτυρία του εφεσίβλητου με εκείνη του αρχιτέκτονα ως προς το αν ο τελικός λογαριασμός δόθηκε στον εφεσίβλητο, το γεγονός της πληρωμής της κράτησης μετά την έκδοση του τελικού λογαριασμού και ακόμα ο συσχετισμός της μαρτυρίας του εφεσίβλητου με εκείνη ενός από τους μάρτυρες που κάλεσε, καθιστούσε τα ευρήματα του πρωτόδικου Δικαστηρίου επισφαλή σε βαθμό που να δικαιολογείται η παρέμβασή μας.

Δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε με την εισήγηση. Η έκδοση του τελικού λογαριασμού από τον αρχιτέκτονα ήταν γεγονός ουδέτερο και η θεώρηση από το πρωτόδικο Δικαστήριο της διαφοράς στη μαρτυρία ως προς την παράδοση του στον εφεσίβλητο ως επισιωδούς, ήταν εύλογα επιτρεπτή. Ο αρχιτέκτονας συνέταξε τον τελικό λογαριασμό στηριγμένος στις αποδείξεις που έθεσε στη διάθεσή του ο εφεσείων χωρίς ο ίδιος να γνωρίζει τί πληρώθηκε στην πραγματικότητα. Δεν δικαιολογείται να θεωρηθεί ότι δια του τελικού λογαριασμού βεβαιώνονται γεγονότα σχετικά με την επίδικη διαφορά. Το σημαντικότερο, ο εφεσίβλητος είχε αξιώσει, με επιστολή του δικηγόρου του πριν από την έκδοση του τελικού λογαριασμού, το ποσό των £1.000 ως ακόμα οφειλόμενο. Ακόμα, ήταν ανοικτό για το πρωτόδικο Δικαστήριο να θεωρήσει ως το ίδιο ουδέτερο το γεγονός της μεταγενέστερης εισπραξης της κράτησης του 2% αφού δεν υποδηλωνόταν με τον τρόπο αυτό, στο πλαίσιο του συνόλου των γεγονότων, αποδοχή συνολικής εξόφλησης ή παραίτηση από το δικαίωμα εισπραξης του διεκδικούμενου υπολοίπου.

Σύμφωνα με τον εφεσείοντα, από το συνδυασμό της μαρτυρίας του εφεσίβλητου και του μάρτυρα του, Α. Μακαρίου, προκύπτει πως το διατακτικό 4 είχε εξοφληθεί. Η φράση που χρησιμοποίησε ο Α. Μακαρίου ήταν η ακόλουθη: “Την επόμενη βδομάδα ο κ. Κάτζιης (ο εφεσίβλητος) είχε πληρωθεί το διατακτικό του από όσο καλά γνωρίζω”. Δεν αποκαλύπτεται η πηγή της γνώσης του Α. Μακαρίου αλλά, εν πάση περιπτώσει, δεν αμφισβητείται πως, ούτως ή άλλως, το διατακτικό 4 είχε εξοφληθεί. Το θέμα ήταν ο τρόπος της εξόφλησης του.

Για τους πιο πάνω λόγους η έφεση αποτυγχάνει και απορρίπτεται με έξοδα υπέρ του εφεσίβλητου.

Η έφεση απορρίπτεται με έξοδα.